

Politikai diskurzuselemzés adatbányászati módszerekkel

Jelige: „kvantitatív“

2015-01-07

Tartalomjegyzék

Bevezetés	1
Elméleti, módszertani háttér és a kutatás tárgyának társadalmi kontextusa	2
A dolgozat elméleti és módszertani háttére: kritikai diskurzuselemzés és korpusznyelvészet	2
A Jobbik kommunikációja és a tágabb politikai kontextus bemutatása	4
A 'cigánykérdés' a Jobbik kommunikációjában.....	6
A „cigánybűnözés” szó megjelenése és elterjedése.....	7
Elemzések.....	8
Az elemzés módszertana	8
Eredmények	10
Cigány-téma a szövegekben	11
Sajtómegjelenés.....	20
Összegzés	22
Felhasznált szakirodalom	25
Internetes források	27

Bevezetés

Magyarországon a rendszerváltást követő évek után a 2010-es választásokig két nagy párt, a Fidesz és az MSZP határozta meg a politikai életet. 2010-re a baloldalon és a jobboldalon is jelentek meg új szereplők. Az egyik legsikeresebb párt ebből az időszakból a Jobbik Magyarországért Mozgalom, mely mai napig egyre erőteljesebben meghatározó erő a magyar közéleti politikában. A Jobbik térhódítása sokak számára meglepő volt, hiszen egy olyan politikai párt nevezhette magát Harmadik Erőnek¹, mely nyíltan szélsőjobboldali nézeteket vall és több tagja is tett rasszista kijelentéseket. Európa egészére igaz lett, hogy a szélsőjobboldali erők megjelentek a politikai színtéren. A kérdés, hogy mi lehet ennek az oka, több elemzőt is érdekelt már. Legtöbben a gazdasági válsággal és más, társadalmi problémákkal és bel-vagy külpolitikai konfliktusokkal magyarázták a szélsőjobboldali erők megjelenését. A Jobbik egyértelmű sikerének okát számos tanulmány a cigány-téma felkarolásában és kisajátításában látja. Jelen dolgozat középpontjában is ez a kérdés áll: hogyan érte el ez a párt egy ilyen tabunak számító, egyértelműen társadalmi feszültségeket kiváltó témán keresztül, hogy meghatározó erővé vált a magyar politikában? Hogyan érvényesült ez kommunikációjukban, mi jelent meg, milyen folyamatok és stratégiák figyelhetők meg a Jobbik nyelvhasználatában, retorikájában, a tágabb politikai diskurzusban? Egy politikai párt elsődleges eszköze a verbális kommunikáció, hiszen különböző szövegeken keresztül jut el a választópolgárokhoz a pártról alkotott kép, mely alapján eldönthetővé válik, hogy mely politikai erő a legalkalmasabb egy ország vezetésére, vagy az országban felmerülő társadalmi problémák megoldására. Így e szövegek nyelvészeti elemzése fontos adalékokat nyújthat a politikai és társadalmi folyamatok megértéséhez.

Dolgozatomban a Jobbik Magyarországért Mozgalom diskurzusstratégiáját vizsgálom megalakulásától napjainkig, elsősorban a „cigány” fogalom használatára koncentrálni. Az elemzés középpontjában a cigány-magyar együttélés problematikájára való reflektálásuk, azon belül pedig a 'cigánybűnözés' kifejezés és annak használata áll.

¹ <http://jobbik.hu/jobbikrol/erosodes-es-siker-az-ep-valasztasokon> (letöltés ideje: 2015-01-06)

Elméleti, módszertani háttér és a kutatás tárgyának társadalmi kontextusa

A dolgozat elméleti és módszertani háttere: kritikai diskurzuselemzés és korpusznyelvészet

Nyelvészetileg a témát a kritikai diskurzuselemzés elméleti háttéréből kiindulva közelítem meg. A diskurzuselemzés túlmegy az egyszerű nyelvreírásen, a szöveget a tágabb értelemben vett kontextusával együtt értelmezi, azok kölcsönhatását is vizsgálja. A kritikai diskurzuselemzés inkább egy elemzői látásmód, mintsem egységes vagy formálizálható módszertan. Elsődlegesen azt a módot vizsgálja, ahogyan a társadalmon belüli hatalmi visszaélések, a dominancia és a különböző társadalmon belüli egyenlőtlenségek létrejönnek, reprodukálódnak vagy ellenállnak a szöveg és beszéd által a társadalmi és politikai kontextusban. (vanDijk 2001:352). A kritikai diskurzuselemzéshez sorolható munkákra általánosságban igaz, hogy elsősorban társadalmi problémákra és politikai helyzetekre fókuszál, de ezen belül vagy akár ettől külön létezik pl. kritikai diskurzuselemzés a neveléstudomány területén belül is. Attól függően, hogy milyen társadalmi kontextusban, milyen témán belül vizsgálja a szövegeket, változhat a módszertan, az elméleti keret és a kutatási kérdésfeltevés is.

A kritikai diskurzuselemzés a leírás helyett arra összpontosít, hogy a különböző jelenségeket megmagyarázza. Mivel a nyelvet, a nyelvi produkciót nem önmagában, hanem társadalmi kontextusában vizsgálja, ezért multidiszciplinaritás jellemzi. Jelen dolgozatra is érvényes ez az állítás, hiszen a nyelvészeti kiindulás mellett érinti még a politikatudományt, a szociológiát és a médiatudományokat is. Látható az is, hogy a magyar tudományos világban inkább ebben a három tudományterületen születtek olyan munkák, melyek a Jobbik cigányokkal kapcsolatos kommunikációjával vagy általánosságban a cigányok médiában, sajtóban, politikában való megjelenésükkel foglalkozik.

A kritikai diskurzuselemzés középpontjában annak vizsgálata áll, hogy a diskurzusok hogyan hozzák létre, hogyan legitimálják, hogyan reprodukálják vagy „teszik próbára” a hatalmat és dominanciát a társadalomban. A diskurzusok ugyanis e felfogásban a társadalom és a kultúra részei, ideológiát teremthetnek, a diskurzus interpretatív és magyarázó, s a diskurzus társadalmi cselekvés (Fairclough és Wodak (1997: 271-80).

Teun van Dijk szerint a CDA egyik legfontosabb feladata, hogy megtalálja az összeköttetést a mikro- (nyelvhasználat, diskurzusok, szóbeli interakciók, kommunikáció) és makroszintek (hatalom, dominancia, társadalmi csoportok közötti egyenlőtlenségek) között.

Két alapvető kérdése: hogyan kontrollálja a nyilvános diskurzust egy dominánsabb csoport és hogyan tudja a dominánsabb csoport kontrollálni a diskurzuson keresztül a gondolkodásmódot vagy akár a tömeg tetteit, illetve hogy ez milyen következményekkel járhat (van Dijk 2001: 354)?

A magyar nyelvű szakirodalomban a politikai diskurzuselemzés viszonylag kevésbé kidolgozott terület; nyelvészeti aspektusból megjelenik Jakusné Harnus Éva munkájában (Jakusné 2002), kritikai diskurzuselemzéssel politikai témában azonban csak inkább interakcióelemzésekkel találkozunk (Remény 2003, Hámori 2006a, Hámori 2006b). Más, nem nyelvészeti vonatkozású elemzések, elsősorban politológiai és médiakutató tanulmányok nagyobb számban foglalkoznak hasonló témák vizsgálatával, e megközelítésekben a Jobbik kommunikációjával, illetve a cigány-téma megjelenítésével kapcsolatban is bővebb szakirodalom áll rendelkezésünkre. Ilyen, politológiai és médiakutató szempontból a magyarországi cigányoknak a médiában való reprezentálásáról is több tanulmány készült: átfogóbb, nagy időintervallumon átívelő elemzés (Munk 2013) és konkrét eseményeken keresztüli felfejtése a témának egyaránt (Pócsik 2007). Hasznos és előremutató kutatások ezek, de láthatóan hiány van olyan nyelvészeti megközelítésű elemzésekből, melyek egy adott párt vagy egy adott politikai téma reprezentációit mutatja be politikai pártok szövegein keresztül.

A kritikai diskurzuselemzésben a külföldi szakirodalom esetében is dominál a hírek, a sajtó elemzése. Gyakori kutatási téma a bevándorlók, kisebbségek reprezentálása a médiában (Banda-Mawadza 2014, Hughey 2013, Hart 2011), létezik például olyan nagy volumenű, 10 évet átfogó elemzés, ahol a brit sajtóban megjelent bevándorlók állnak a középpontban (KosraviNik 2008.).

Ha a kritikai diskurzuselemzéssel a célunk, hogy társadalmi jelenségeket magyarázzunk a szövegeken keresztül, akkor hatékony módszertani kiegészítésnek bizonyulnak korpusznyelvészeti, adatbányászati módszerek beépítése elemzésünkbe. A külföldi szakirodalomban több erre irányuló kísérlet is van (Lukac 2011, Yourmans 1991, Hughey 2013, van Dijk). Jelen tanulmánynak fontos célja, hogy az itt vizsgált politikai szövegek elemzésébe is bevonja ezeket a módszereket, ezáltal magyar anyagon is megvalósítva a kritikai diskurzuselemzés elsősorban elméleti meglátásainak és a korpusznyelvészet módszertani lehetőségeinek ötvözését.

Kombinálva a kvalitatív elemzést egy kvantitatív elemzéssel egy szélesebb körű, tejesebb képet kaphatunk az adott jelenségről. Nagyobb mennyiségű adat és ezeknek az alapvetően statisztikai feldolgozása hozzásegítheti a kutatót ahhoz, hogy minimálisra

csökkentse az esetleges előítéleteket. Jelen kutatás fontos kiinduló elve, hogy deskriptív módon, a lehető legobjektívebben közelítse meg ezt a magyar társadalomban rendkívül érzékeny témát. A dolgozat célja nem az, hogy értékítéleteket fogalmazzon meg, ehelyett arra tesz kísérletet, hogy a tények és a rendelkezésre álló adatok alapján képet kapjunk arról, hogyan függ össze egy politikai párt nyelvhasználata, szövegeinek jellegzetességei, fogalmi stratégiái a politikai és társadalmi folyamatokkal, és hogyan vezethet e párt látványos politikai sikeréhez.

A Jobbik kommunikációja és a tágabb politikai kontextus bemutatása

Különböző politológiai elemzések születtek már arról, mi eredményezhette a Jobbik sikerét, parlamentbe jutását. Egy 2010-es elemzés szerint (Karácsony-Róna 2010) a „cigány téma kisajátítása bizonyult végül a Jobbik váratlanul gyors, 2009-es felemelkedése okának, és egyben a szavazótábor legfőbb kötőerejének” (Bíró-Róna 2010:5).

Egy politikai erő megerősödéséhez azonban egy aktuális és koncentrált téma nem elegendő. A párt 2009-es Európa Parlamentbe jutása, és a 2010-es országgyűlési választásokon elért eredményeihez szükséges volt egy országosan kiépült, hatékonyan működő szervezet is. „Az európai parlamenti választások előtt nemcsak a közhangulat, a reflektorfénybe kerülő témák kedveztek a Jobbiknak, hanem addigra a párt országos szervezettsége, alapszervezeteinek és tagságának a száma is eljutott arra a kritikus szintre (387 szervezet, kb. 3000 tag), amely szükséges volt ahhoz, hogy a Jobbik üzeneteit személyesen el tudja juttatni a választókhoz” (Bíró-Róna 2011:6).

A politikai elemzőket az érdekli, melyek azok a társadalmi rétegek, társadalmi problémák, amelyek mentén összpontosul egy politikai erő szavazóbázisa. Az elemzések alapján az látszik, hogy a Jobbik szavazóbázisának legnagyobb része fiatal huszonévesekből áll. Az oka ennek Bíró és Róna szerint az, hogy ennek a generációnak nincs olyan szocializációs élménye, mely hosszútávon meghatározta volna politikai nézeteit. A huszonévesek körében nagyobb az aktív politikai részvételre és a közösségépítésre való hajlandóság, és a radikális politizálási stílus is sokkal elfogadottabb náluk (Bíró-Róna 2011:22-23).

A Jobbik sikeressége a médiához való viszonyában is megragadható. A párt kiépítette saját médiavilágát (barikad.hu, kuruc.info), a különböző web2-es felületeket is jól használják,

de jelen vannak a nyomtatott sajtótermékek, a televízió és a rádió világában is. Az itt elérhető információ azonban csak annak a szélsőjobboldali szubkultúrának szól, amely egyértelműen azért választja a Jobbikot, mert ők az egyetlen olyan legitim politikai erő, amely politikai hovatartozásukhoz a legközelebb áll. A Jobbik közönsége azonban nem állhat csak belőlük, a parlamentbe jutáshoz és az önkormányzati választásokon elért eredményekhez nagyobb szavazóbázisra van szükségük.

A Jobbik az internetezők körében van a legjobban felülreprezentálva. Ez a párt szavazótáborának életkorából adódik. Az internet mellett a nagy kereskedelmi adókat is nézik a szavazók, a médiafogyasztás önálló hatása a pártválasztásra nem szignifikáns. Fontos kérdés tehát, hogy a különböző orgánumok mennyire kezelik kiemelten a cigány-témát, illetve hogy ez milyen hatással van a közvélemény napirend-érzékelésére (Karácsony-Róna 2010:49).

„Különösen nagy teret kapott az olaszliszkai és a veszprémi emberölés, ahol a romák voltak az elkövetők, azokkal a hírekkel viszont aránylag kevesebbet foglalkozott a média – és így kevesebben is értesültek róla - ahol a cigányok az áldozat szerepébe kerültek; (...)” (Karácsony-Róna 2010:51). Abban a vizsgálatban, hogy a különböző médiafogyasztási szokásokkal rendelkezők köréből kikhez jutottak el legnagyobb mértékben a cigány-témához tartozó ügyek az látszik, hogy kevés egyértelmű kijelentést lehet tenni. „Mindez arra enged következtetni, hogy az alacsony tájékozottságú, politikailag kevésbé involvált szavazók is nagy arányban befogadták a fenti híreket, ami eléggé ritka.”(Karácsony-Róna 2010: 53). A Jobbik szimpátiához vezető út a zalleri hipotézissel magyarázható: a cigánygyilkosságok meghatározták a politikai napirendet, az erről szóló hírek a kevésbé aktív választópolgárokhoz is eljutottak, mivel könnyebben értelmezhető hírek voltak. A hatást tovább fokozza, hogy ezelőtt ilyen jellegű ügyek nem voltak jellemzőek a mindennapokra. Így a szavazók gondolkodásának frontvonalába került a cigány-kérdés. Az erős cigányellenes prediszpozíciók, a téma egyszerűsége, illetve az alternatív nyilvánosság, valamint a kereskedelmi csatornák iránt érzett ellenszenv és a prediszpozíciók felszínre hozása és ott tartása kellett ahhoz, hogy a Jobbik erőre kapjon és mai napig meghatározó erő legyen a magyar politikai színtéren.

1.ábra A cigány téma megjelenése a magyar médiában Zaller elmélete alapján (Karácsony 2010: 54)

Karácsony és Róna elemzésében a European Election Survey 2009-es, az EP-választás után felvett adatbázisát használva azt vizsgálták, hogy mekkora azoknak az aránya, akik szerint a cigánykérdés az ország három legfontosabb problémája között szerepel. „A válaszadók 19 százaléka gondolta úgy, hogy a radikális párt az ügy leghitelesebb szakértője (a Fideszt 41%, az MSZP-t 6% jelölte meg). Ha ezeket az adatokat összehasonlítjuk a felmérés pártpreferencia-adataival, ahol a Jobbik 8%-on állt (Fidesz: 56%, MSZP: 8%), akkor láthatjuk, hogy a két mainstream párt alul-, a Jobbik viszont erősen felülreprezentált a kérdésben.” (Karácsony-Róna 2010: 54) A Jobbik támogatottságának majdnem két és félszeresét éri el a cigánykérdésben, ez a téma tehát egyértelműen a Jobbikhoz köthető a politikai napirenden belül. Ez azt is jelenti, hogy ha a téma napirenden van, az kedvez a pártnak.

A 'cigánykérdés' a Jobbik kommunikációjában

A cigányellenesség nem új keletű dolog, már a rendszerváltáskor is nagyon előítéletes volt a magyar társadalom. A Jobbik szimpatizánsai körében a cigányellenes attitűd fejt ki a legnagyobb hatást (Karácsony-Róna 2010: 48). Karácsony és Róna tanulmánya szerint a Jobbik és a Fidesz politikai értékrendje az alapvető témákban megegyeztek. Ilyen téma a nacionalizmus, az inkább vidéki mint városi jelleg, a paternalizmus és a tekintélyelvűség bizonyos dimenziói (Karácsony-Róna 2010: 48). A Fidesznél a vallásosságot, a Jobbiknál az antiszemitizmust lehet különbségként említeni, ezek a témák azonban nem központi részei a nyilvános politikai versengésnek. Egyértelműen kellett a Jobbiknak egy olyan terület, ahol a

Fidesszel mint egyedüli meghatározó jobboldali erővel szemben elsőbbséget élvezhet, így a választópolgárok számára is előtérbe kerülhet.

Az egyetlen politizált, a mindennapi pártpolitikát meghatározó dimenzió, amelyben különbözik a két jobboldali párt közönsége, az a cigányság ügye (Karácsony-Rón 2010:48). A politikai elemzők szerint a Jobbik 2009-re találta meg azt az ügyet, amely mentén megkülönböztethette magát a Fidesztől és elindulhatott sikere útján: ez pedig nem más, mint a a cigányügy kisajátítása volt (Karácsony-Róna 2010: 49). Azonban a témát több éves felvezetés előzi meg. A 'cigánybűnözés' kifejezést már jóval előbb elkezdte használni (hivatalosan például a 2007-es Bethlen Gábor programban). A cigánykérdés nem volt mindig központi téma a Jobbiknál, a 2010-es „Radikális Változás” programban található a legtöbb közpolitikai részlet. A Jobbik szerint a cigány-magyar együttélés a magyar társadalom egyik legsúlyosabb problémája, és szerintük a megoldást elsősorban a közbiztonság erősítésében, illetve a munka világában és az oktatáspolitikában kell keresni. A Jobbik szerint a „cigány társadalom többsége a törvények, a munka és az oktatás világán kívül él.” (Radikális Változás 2010: 40) A program alapján a megoldás az alábbiakban ragadható meg: a többségi társadalomhoz való alkalmazkodás, a rendőrség megerősítése és csendőrség felállítása, a „segély helyett munkát” elv érvényesítése, cigány pedagógusok képzése, valamint a történelmi egyházak bevonása a cigányság felzárkóztatásában.

Karácsonyék tanulmánya alapján egyfajta kettősség figyelhető a Jobbik politikájában. A programjaikban sok olyan szakmai lépést szorgalmaznak, mely a cigányság helyzetét javítaná, jellemző, hogy az együttélést és az alkalmazkodást hangsúlyozzák, illetve nagyon sokszor kiemelik, hogy nem minden cigánnyal, hanem a nem dolgozó, bűnöző cigányokkal van a probléma. Ugyanakkor a programon kívüli retorikájukban többször is tetten érhetőek olyan kifejezések és gesztusok, melyek a rasszizmushoz, a cigánysággal való előítéletességhez köthetőek. Például az olyan kifejezések, mint a „cigányterror”, „cigánytenyészet”, „megélhetési népszaporulat”, illetve az olyan gesztusok, minthogy Vona Gábor nem fog kezét a cigány vajdával Sajóbáonyban, vagy mikor a párt a nyíltan cigányellenes Molnár Oszkár javára lépett vissza a választáson.

A „cigánybűnözés” szó megjelenése és elterjedése

A szó szélesebb nyilvánosságban és a politikai közbeszédben való elterjedése egyértelműen a Jobbikhoz köthető – a párt kommunikációjában az olaszliszakai események

után jelent meg. Előtte, 2005-ben Polgár Tamás a Mortimer-ügy kapcsán a „cigányság egyes csoportjainak bűnözésére való determináltságát hangoztatta” (<http://www.politicalcapital.hu/blog/?p=1937578>).

A szélsőjobboldal sikerének valódi oka az a „polgárháborúhoz közeli állapot, amely 2009-ben kialakult a roma és a többségi társadalom között”(Karácsony-Róna 2010: 55). Más, akkoriban is meghatározó pártok, mint az MSZP és a Fidesz a cigányság problémájára nem tudott érdemi megoldást nyújtani, ezt használta ki a Jobbik. Bár érdemi megoldást a Jobbik sem nyújtott, mivel a téma eddig tabu volt a magyar közéletben, elegendő volt az is, hogy a Jobbik szövegeiben tematizálta a problémát.

Mindezek és a szakirodalmi előzmények alapján az alábbi kutatási kérdésekre keresem a választ:

Hogyan konstruálja a Jobbik a nyilvánosság véleményét a szövegein keresztül? Ha elfogadjuk azt a tényt, hogy a Jobbik sikerességének egyik kulcsa a cigány-téma kisajátítása, akkor a kérdés, hogy hogyan érték el a megnyilatkozásaikon keresztül, hogy a közvélemény a Jobbikot nevezze meg annak a politikai erőnek amely a cigány-magyar társadalmi problémában megoldást nyújthat? Hogyan jelenik meg, milyen szerepet kap ebben, illetve a Jobbik kommunikációjában a „cigánybűnözés” szó?

Elemzések

Az elemzés módszertana

Elemzéseim középpontjában a Jobbik kommunikációján alapuló korpusz szógyakorisági vizsgálata áll. A szövegek kvantitatív elemzése lehetővé teszi, hogy a jelenséget egy nagyobb korpuszon, és így a Jobbik diskurzusstratégiáját és azon belül a cigánybűnözés kifejezés megjelenését folyamatában tudjam vizsgálni.

A korpusz felépítése

A szövegek kiválasztásában az alapvető szempont az volt, hogy a szövegek közvetlenül a párttól és tagjaitól származzanak. Így három fő diskurzustípust vizsgáltam: a **parlamentari felszólalásokat**, a **párt választási programjait**, valamint a **jobbik.hu-n megjelenő írásokat, publicisztikákat** gyűjtöttem össze. Olyan szövegeket, melyek az

alternatív nyilvánosság részei (kuruc.info, barikad.hu) nem vettem figyelembe. Ennek oka, hogy elemzésem második lényeges szempontja, hogy az átlagos választópolgárokhoz is eljutó szövegeken keresztül reprezentált Jobbik kommunikációját vizsgáljam. A három szövegtípus és forrásai tehát a következők:

- programok (<http://jobbik.hu/programunk>): Alapító nyilatkozat, 2003
(<http://jobbik.hu/jobbirol/alapito-nyilatkozat>), *Magyarország a magyaroké – A Jobbik programja a magyar érdek védelmében, a Nemzetek Európája megteremtéséért*, 2009
(<http://www.balatonalmadi.jobbi.hu/sites/default/files/users/Jobbik-program2009EP.pdf>) , *Radikális változás – A Jobbik országgyűlési választási programja a nemzeti önrendelkezésért és a társadalmi igazságosságért*, 2010
(<http://jobbik.hu/sites/default/files/jobbi-program2010gy.pdf>), *Kimondjuk. Megoldjuk. – A Jobbik országgyűlési választási programja a nemzet felemelkedéséért*, 2014
(http://jobbik.hu/sites/default/files/cikkcsatolmany/kimondjukmegoldjuk2014_netre.pdf)
- parlamenti felszólalások 2010. 05. 14 – 2014. 05. 05.
- a Jobbik tagjai által publikált szövegek az interneten 2003-tól napjainkig
(<http://jobbik.hu/hireink/rovatok/irasaink>)

A létrejött korpuszt típus és dátum szerint is csoportba rendeztem, így kimutathatóvá váltak a szövegek közti különbségek nemcsak típusuk, de időbeni megjelenésük szerint is.

A korpusz elemzése a szógyakoriságon alapszik, az elemzés ezen részét a RapidMiner Studio5 adatbányászati szoftver segítségével végeztem és a TF-IDF mutatóval állítottam sorrendbe a szavakat. Ez a szógyakoriságot („term frequency”) az úgynevezett „inverse document frequency”-vel kombinálja, tehát azt is figyelembe veszi, hogy az adott szó mennyiszer jelenik meg szövegenként.

Kétféle összevetést készítettem, az egyik a típus szerinti, a másik a dátum szerinti. Kigyűjtöttem a 30 leggyakoribb szót szövegtípusonként, illetve szövegtípuson belül évenként is. Ezután konkrétan a *cigány* és a *cigánybűnözés* szavak jelenlétét vizsgáltam, a szerint, hogy a szógyakorisági listákban hol helyezkednek el – szövegtípusonként és megjelenésük dátuma szerint is. Több szövegre jellemző volt, hogy a *cigány* szó különféle változatai is nagy számban megtalálhatóak voltak, ezért ezt is külön megvizsgáltam. Megnéztem, hogy milyen

változatok jelennek meg az egymástól eltérő szövegtípusokban, illetve, hogy van-e különbség a variabilitásban szövegtípus és megjelenési év szerint.

Elemzésem másik fő része a **sajtómegjelenés, a sajtóban reprezentált kép** átfogó vizsgálata. Ennek során három hírportál híreiben néztem meg, mennyiszer szerepel a 'cigány', a 'roma', valamint a 'cigánybűnözés' szó. Az alábbi szempontokat állítottam fel:

- a három hírportálon összesen mennyiszer szerepel a cigány-téma
- a cigány-téma milyen apropóból jelenik meg
- a meghatározó politikai pártok milyen arányban jelennek meg ezeken a hírportálokon
- a meghatározó politikai pártokról szóló hírekben milyen gyakorisággal jelenik meg a cigány-téma, azon belül a 'cigánybűnözés'

A Jobbik kommunikációjának tudatosságát az adott témák koncentrált tematizálásában lehet megragadni. A tematizálás bizonyítása a szógyakoriság és az szövegek megjelenésének idejének összefüggései adják. Attól függően, hogy egy szöveg mikor jelent meg, változik az is, hogy mely kulcsszavak kerülnek előtérbe. Ezért kell megvizsgálni az adott időszakot abból a szempontból is, hogy milyen meghatározó események történtek akkor, milyen témák voltak a politikai napirenden.

Eredmények

Az eredmények ismertetése előtt összefoglalnám, mik voltak az előzetes feltevéseim a más szakterületen végzett Jobbik-kutatások ismerete alapján. Elsősorban arra számítottam, hogy a „cigánybűnözés” frekvenciált helyen fog szerepelni, hiszen a közvélemény kutatások alapján is látható, hogy a választópolgárok ezzel a fogalommal és úgy általában a cigány-témával azonosítja a Jobbikot. Számítottam arra, hogy szövegtípusonként és megjelenési idejétől függően változni fog, hogy a „cigánybűnözés” vagy más cigány-témával kapcsolatos szó hol helyezkedik el a szógyakorisági listában – a 2008 és 2010 közötti időszakban például úgy gondoltam, hogy biztosan az első között lesz a „cigánybűnözés” kifejezés, és az előző parlamenti ciklus második felében már nem lesz olyan koncentrált.

A felépített korpusz elemzésekor kiderült, hogy az első harminc leggyakoribb szó listája egyik típus esetében sem tartalmazza a 'cigány' vagy a 'cigánybűnözés' szót. A publicisztikákban, a parlamenti felszólalásokban és a programok szövegeiben is a *magyar*, *jobbik*, *nemzeti*, *állami* szavak szerepelnek az első helyeken. Az első harminc leggyakoribb szó alapján minden szövegtípust uraló témák a gazdaság (*gazdasági*, *forint*), az unió (*uniós*, *európai*, *európa*), illetve a többi magyarországi párt (*fidesz*, *szdsz*, *mszp*, *orbán*, *gyurcsány*), valamint a Jobbikkal ellentétes ideológiák (*liberális*, *kommunista*). Bár elemzésemnek elsődleges célja az volt, hogy bebizonyítsam, a cigány-téma olyan erősen átszővi a Jobbik kommunikációját, hogy meg fog jelenni a leggyakoribb szavak között a *cigány* vagy annak valamilyen változata, az volt tapasztalható, hogy a szövegek ilyenfajta elemzése esetén a Jobbik politikai párt ideológiáját kaphatjuk kulcsszavakban: *magyar*, *jobbik*, *nemzeti*, *történelmi*, *magyarság*, *hazai*, *jövő*, *fiatalok*. Ezen kívül feltűnő az eltérés a programok szavai és a másik két típus szavai között. A programok esetében a 30 leggyakoribb szó között feltűnnek igék is: *támogatjuk*, *tesszük*. Látszik tehát, hogy a programok szövegei a szavak szintjén is erősítik azt az üzenetet, hogy a Jobbik változást hoz, a Jobbik tenni fog az országért, és a választópolgárokért.

Bár a cigány-téma nem jelenik meg a kulcsszavak sorában, a szógyakoriság vizsgálat módszere megfelelőnek bizonyult, hiszen a leggyakoribb szavak listája átfogó képet nyújt a Jobbik Magyarországiért Mozgalom ideológiai elveiről és működéséről.

A 30 leggyakoribb szó évenkénti eltérése. Minden típus 30 leggyakoribb szava után megnéztem, hogy a típusokon belül, évente milyen eltérések tapasztalhatóak.

Bizonyos szavak csak adott szövegtípusban és adott évben tűnnek fel az első 30 leggyakoribb között. Például a jobbik.hu írásaiban a *keresztény* (2003), *liberális* (2003, 2004, 2006, 2007), *unió/uniós* (2003, 2004), *csatlakozás* (2003), *rendet/rendőrség* (2006, 2009), *homoszexuális* (2007), ***cigányság*** (2008), *gárda* (2008, 2009). A programok esetében is van eltérés: *keresztény*, *egypólusú* (2003), *elmúlt* (2010), *Fidesz*, *kormány* (2014).

Cigány-téma a szövegekben

A *cigány* szó évenkénti és szövegtípusbeli megjelenése

A 2. ábrán a *cigány* szó megjelenését láthatjuk szövegtípusonként évenkénti bontásban. Az évszámok előtti számok az adott év szövegeinek szógyakoriság alapján felállított sorrendben elfoglalt helyét mutatják. Megfigyelhető, hogy legtöbbször az első száz

szó között sem szerepel a *cigány*. Van azonban három olyan év is, amikor a többi évhez képest kiemelkedően elől végeznek. Ilyen év az interneten (jobbik.hu) fellelhető írásoknál a 2008-as és a 2011-es. A parlamenti szövegek esetében pedig a 2010-es évben a 87. leggyakoribb szó a *cigány*. Érdekes eredmény, hogy szövegtípustól függően változott az is, melyik évben végez legelől a szó. A 2008-as év nem meglepő ebből a szempontból, hiszen abban az évben kezdi meg a Jobbik a kampányát. Tudjuk, hogy akkor egyértelműen a cigány-témára alapozva kívánta megszerezni minél nagyobb támogatottságát. A 2010-es parlamenti szövegek esetében az látszik, hogy a *cigány* szó előtérbe kerül: a Jobbiknak is köszönhetően a politikai napirend egyik központi témája a cigány-magyar együttélés lesz. Ami az interneten fellelhető publicisztikákat illeti, 2011-ben a *cigány* szó a 45. helyen végez. Ebben az esetben olyan külső tényezőket kell figyelembe venni, mint a különböző romagyilkosságok, gárda-ügyek, cigánybűnözéssel kapcsolatos hírek.

Látványos tehát, hogy a *cigány* szó alapvetően a hátul szerepel a szógyakorisági listákon, azonban bizonyos években hangsúlyozottan előre kerül. A *cigány* szó esetében a Jobbik színrelépésekor, 2003-ban és 2004-ben a 12177. és a 27224. helyeken állnak, ezt követően, 2005-től már az első 4000 leggyakoribb szavak között szerepel, de 2006-ban 2005-höz képest is van egy ugrás, több mint 2000 hellyel kerül előrébb. A leghangsúlyosabb ugrás kétségkívül a 2008-as év, amikor az előző évekhez képest bekerül az első 100 leggyakoribb szó közé. Ezután egy visszaesést látunk a 2009-es évben, majd 2011-re már az első 50 leggyakoribb szavak egyike lesz a *cigány* szó a jobbik.hu-n megjelent publicisztikák szövegeiben. Az ezután következő évek szövegeinél is ugyanaz a tendencia figyelhető meg: azután az év után, hogy hirtelen előre kerül, visszaesik több mint 2000 helyet, majd fokozatosan egyre előrébb kerül. Az előrekerülés és a választások párhuzamba állíthatóak: 2010-ben és 2014-ben az előző évekhez képest előre kerül a *cigány* szó a gyakorisági listákon. A programok szövegeinél az látható, hogy a cigány-téma 2009-ben és 2010-ben volt a leginkább meghatározó a Jobbik választási programjait illetően. 2014-re már sokkal kevésbé domináns ez a téma. A parlamenti szövegek esetében az látható, hogy 2010 és 2012 között egyre hátrább kerül a *cigány* szó. Az országgyűlési és önkormányzati választások illetve a parlamentbe jutás évében a *cigány* szó még az első 100 leggyakoribb szavak között szerepel (87.).

jobbik.hu („Írásaink”rovat)	programok	parlamenti felszólalások
12177. (2003)	3010. (2003)	
27224. (2004)		
3916. (2005)		
1047. (2006)		
1199. (2007)		
96. (2008)		
2079. (2009)	172. (2009)	
614. (2010)	154. (2010)	87. (2010)
45. (2011)		136. (2011)
2390. (2012)		10631. (2012)
521. (2013)		1812. (2013)
376. (2014)	2998. (2014)	

2.ábra A 'cigány' szó előfordulása a szógyakorisági listákon szövegtípusok szerint évenkénti bontásban

A cigánybűnözés évenkénti és szövegtípusbeli megjelenése

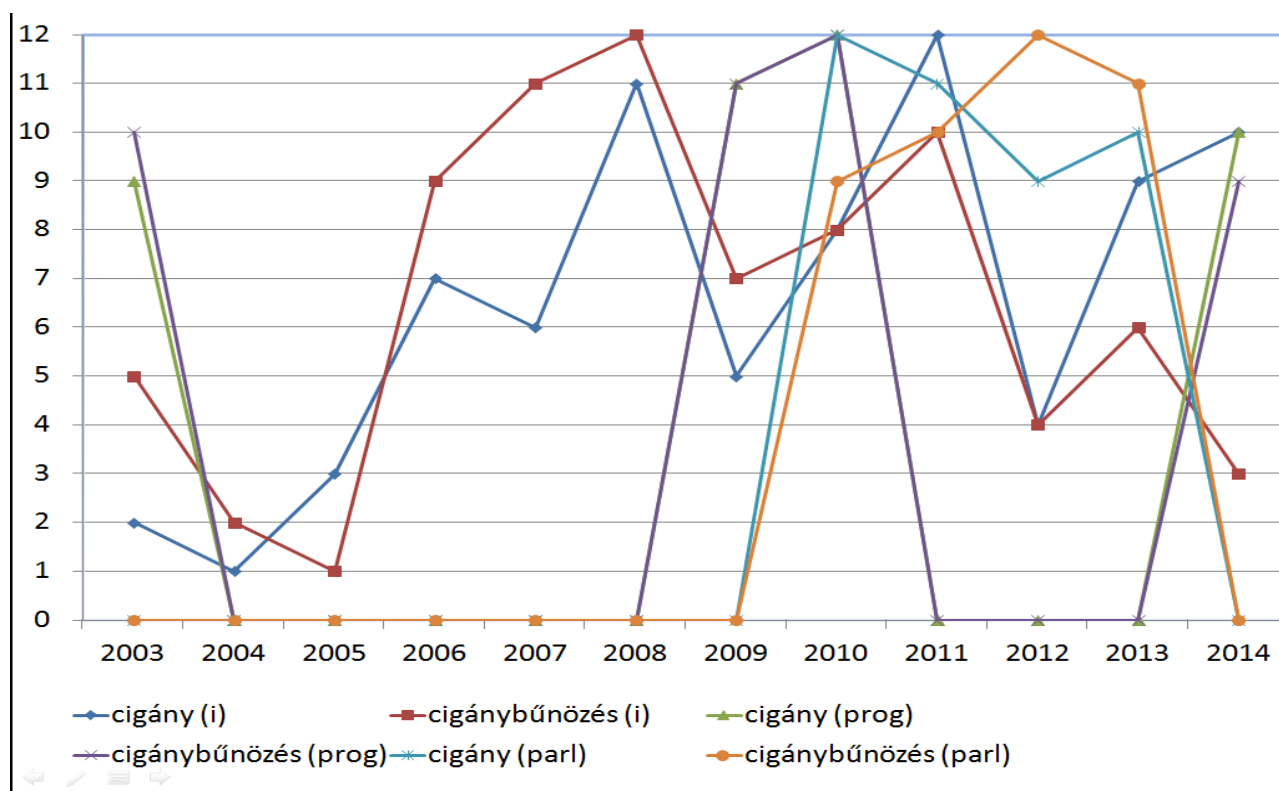
Vessük össze az előző táblázatot és eredményeit a *cigánybűnözés* szó megjelenéseivel. Bár a kifejezés használata egyértelműen köthető a Jobbikhoz (használata mellett többször is kiálltak *), a parlamenti felszólalásokban és a programok szövegeiben egyik évben sem közelítik meg az első száz hely valamelyikét. Az internetes szövegek esetében is csak 2008-ban, akkor azonban ez volt a 62. leggyakoribb szó. Az előző ábrán az internetes szövegek esetében 2008-ban a *cigány* szó is „előkelő” helyen végzett. Az látható tehát, hogy 2008-ban valóban a Jobbik egyik központi témája volt a cigány-téma, és ezen belül a cigánybűnözés problematikája.

A *cigánybűnözés* szó használatánál is észrevehető valamiféle tendencia. Az látható, hogy 2006-ig hátul helyezkedik el (nincs az első 1000-ben sem), 2006-tól azonban látványosan előretör a gyakorisági listán: 2006-ban 1048-ik, 2007-ben már a 419-ik, és 2008-ban a 62-ik leggyakoribb szó lesz a jobbik.hu-n található publicisztikák szövegeiben. Ezután egészen 2012-ig hasonló gyakorisággal jelenik meg (1264-ik, 1053-ik, 844-ik), majd a többi évre jóval hátrébb kerül ismét. A parlamenti szövegek esetében ugyanúgy, ahogy a *cigány* szó esetében is láthattuk, 2009-ben és 2010-ben kerülnek némiképp előrébb a gyakorisági listákon, de jóval kevesebbszer szerepelnek, mint a *cigány* szó. A parlamenti szövegek esetében ezzel ellentétben a 2012-es és 2013-as években lesz gyakoribb a *cigánybűnözés* szó használata.

jobbik.hu („Írásaink”rovat)	programok	parlamenti felszólalások
12181. (2003)	3027. (2003)	
27227. (2004)		
28561. (2005)		
1048. (2006)		
419. (2007)		
62. (2008)		
1264. (2009)	500. (2009)	
1053. (2010)	404. (2010)	1364. (2010)
844. (2011)		2606. (2011)
13878. (2012)		446. (2012)
6246. (2013)		579. (2013)
18007. (2014)	17246. (2014)	

3.ábra A 'cigánybűnözés' szó előfordulása a szógyakorisági listákon szövegtípusok szerint évenkénti bontásban

A két táblázatból az is kivehető, hogy a két szó gyakorisága hogyan változott évenként, illetve hogy típuson belül hol voltak a legnagyobb eltérések.

4.ábra A 'cigány' és a 'cigánybűnözés' szavak szógyakorisági listákban elfoglalt helye dátum szerint

A 4. ábra egy közös diagram, melyben a két szónak a különböző szövegtípusok szógyakoriság listájában elfoglalt helyét jeleníttem meg dátum szerint. A sorszámokat növekvő sorrendbe állítottam és értékeket rendeltem hozzájuk. A legkisebb szám kapta a 12-es értéket és a legnagyobb szám az 1-et. Az ábrán tehát látható, hogy bizonyos szövegtípusokban, adott szavak egymáshoz képest mennyire voltak gyakoriak.

Látható, hogy az interneten fellelhető szövegek esetében a *cigány* és a *cigánybűnözés* is 2008-ban és 2011-ben a leggyakoribb. De az is kivehető, hogy míg 2008-ban a *cigánybűnözés* gyakoribb, úgy 2011-ben a *cigány* szó. A programok esetében a 2010-es évben a leggyakoribb mindkét szó, a *cigánybűnözés* 2003-ban gyakoribb, a *cigány* pedig 2014-ben. A parlamenti felszólalások esetében van a leginkább eltérés a két szó gyakoriságát illetően. A *cigány* szó gyakorisága 2010-ben a legnagyobb és utána 2013-ban ugrik meg kissé, de látványosan csökkenő tendenciát mutat. A *cigánybűnözés* ezzel ellentétben 2012-ben a leggyakoribb.

Az adatok alapján látható, hogy nagymértékben meghatározza a szavak gyakoriságát, hogy milyen szövegtípusokról, melyik diskurzushelyszínről van szó. Azonban ha a parlamenti szövegeket vesszük alapul, az is látható, hogy a tematizálást leginkább az határozza meg, hogy az adott szövegek melyik évben születnek. Ezt támasztja alá az is, hogy a leggyakoribb szavak között 2008-ban szerepelt a *cigány* és a *cigánybűnözés* is.

A *cigány* szó változatai, a változatok mennyisége és minősége szövegtípusokon belül

A *cigánybűnözés* mellett más változatok is megjelennek ezekben a szövegekben. Az elemzés során azt tapasztaltam, hogy nagyon termékeny fogalomról van szó, mely számos szókapcsolatban is megjelenik. Ez azt mutatja, hogy a cigány-téma és így a *cigány* szó változatai a Jobbik retorikájának aktív eleme. Nézzük először a jobbik.hu-n publikált, Jobbikos képviselők által jegyzett szövegekben fellelhető formákat.

Az alábbi csoportok különíthetők el:

- a) –oz igeképzős alak: *cigányoznak, cigányozni, lecigányoznak, lecigányozzák*
- b) a mindennapokra utaló kifejezések (család, iskola, körülmények): *cigánycsalád, cigánygyerek, cigánygyerekeket, cigányházaspár, cigányiskola, cigánytelepet*
- c) cigányellenességre, cigánygyűlöletre utaló kifejezések: *cigányellenes, cigányelleneseket, cigányellenesként, cigánygyűlöletet, cigánygyilkosságokat*
- d) a cigány-téma problematikája hivatalosabban megfogalmazva: *cigánykérdéshez, cigánykérdéssel, cigányügy, cigánypolitika, cigánypolitikája*
- e) a cigány kisebbség vezetőire utaló jelzők: *cigánymessiássá* ², *cigányvezető, cigányvezetőink*

² „A sajtó azonban a Gárda demonizálásával a segítségére sietett, és festett a fehérből feketét, a feketéből pedig fehéret. Így vált a Gárda cigányellenes alakulattá, míg Kolompár a népéért aggódó cigánymessiássá. Holott ennek a messiásnak nincsenek megváltó szándékai. Dehogy! Miközben minden erejével tagadja a cigánybűnözés létezését (érintett talán?),

f) egyéb: *cigányrasszizmus*³, *cigányrobbanástól*, *cigánysorát*, *cigánytenyészet*⁴, *cigányterrorban*, *cigányvacsorán*

Ami a programok szövegeit illeti, azokban jóval kevesebb változat jelenik meg. Ezek a változatok a következők:

- *cigánymissziós*
- *cigánypolitikai*
- *cigányproblémát*
- *cigányvezetők*
- *cigányútról*
- *cigánygyerekeket*
- *cigánygyilkosságok*
- *cigánykérdés/cigánykérdésre/cigánykérdéssel*
- *díscigányok*
- *elcigányosítás*

A parlamenti felszólalások szövegeiben van a legkevesebb változat: *cigányság*, *cigányzene*, *(roma)*.

Látható tehát, hogy a szöveg típusa a célközönséggel összefüggésben nagyban meghatározza – minőség és mennyiség szempontjából is – a változatok meglétét.

Az alábbi ábrán bemutatom, hogyan változik típus és azon belül dátum szerint a változatosság.

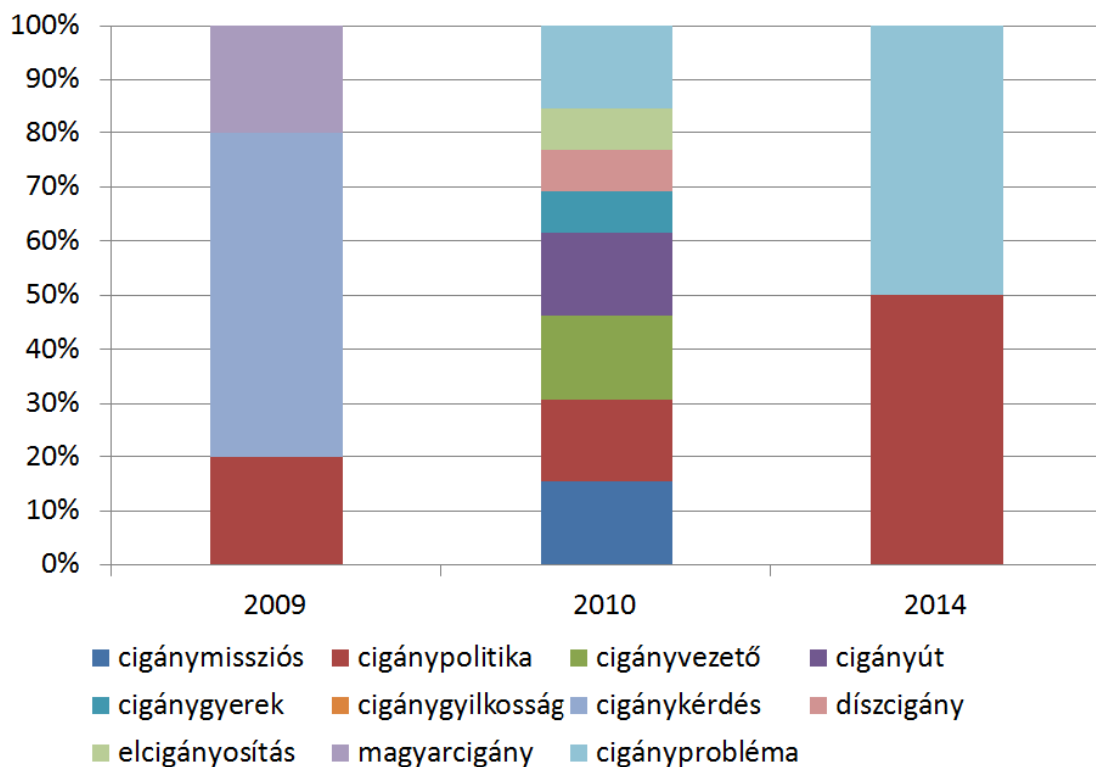
folyamatosan félelembe hergeli saját népét, a cigányságot.“

(http://jobbik.hu/rovatok/publicisztika/vona_gabor_a_szavazo_urnatol_a_bla_ha_lujza_terig)

³ „Annak a politikának, amely a szélsőségesen liberális USA-t is felülmúlva tiltja a bűnelkövetők származásának feltüntetését. A kormány a „ha nem tudom, nem fáj” szlogent követve nem akar tudomást venni a cigányrasszizmusról, s ezzel prédaként dobja a kisebbség elé tisztességes honfitársainkat. Bolt előtt megvert családapák, buszon felállított, leköpött idős emberek, iskolában megalázott, kifosztott gyerekek, a faluba betévedt, s ezért meglincselt utazók.

(http://jobbik.hu/rovatok/publicisztika/szegedi_csan%C3%A1d_tombol_a_magyarellen-es_rasszizmus)

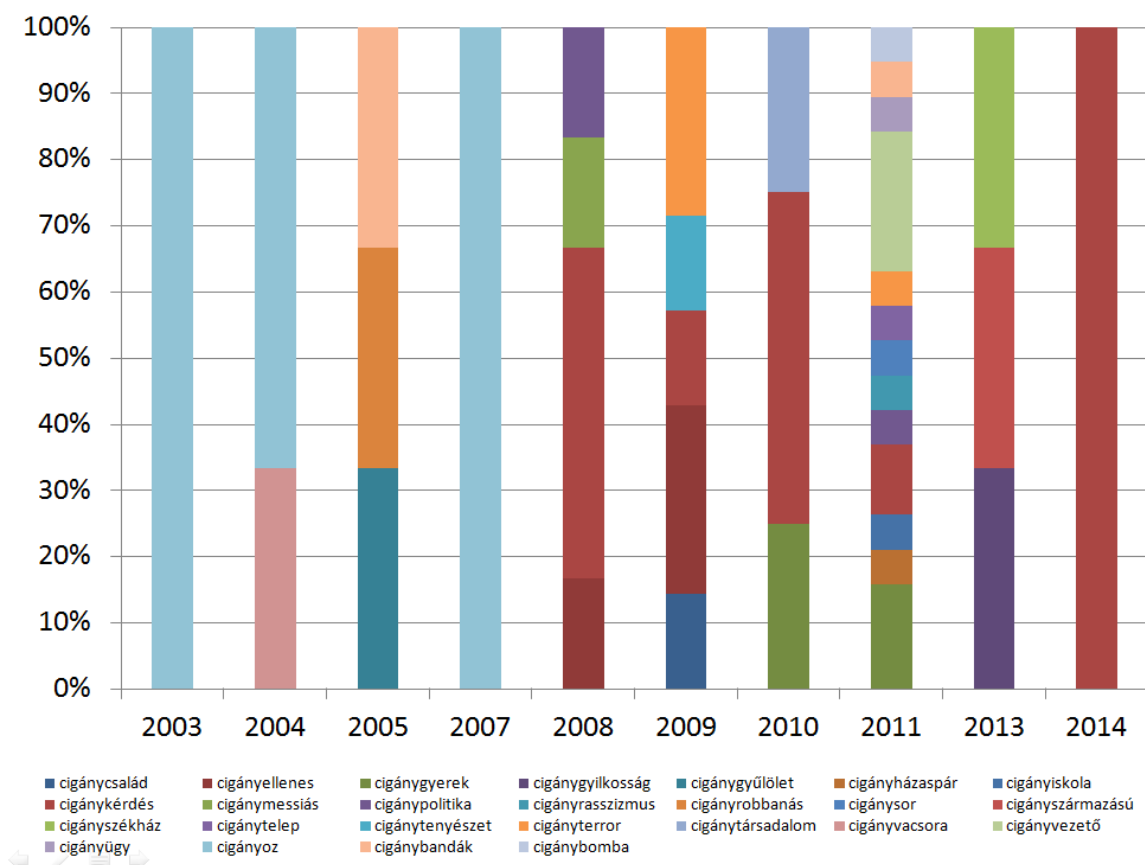
⁴ „Szegedi Csanád, a Jobbik alelnöke szerint „a magyar embereknek elégük van abból, hogy a pénzükből, befizetett adóforintjaikból állami felügyelettel, állami koordinációval cigánytenyészet működik Magyarországon.” Ön egyetért ezzel a kijelentéssel?”(http://jobbik.hu/rovatok/publicisztika/dr_morvai_krisztina_valasza_gusztos_peternek)

5.ábra A 'cigány' szó változatai a Jobbik választási programjaiban

A Jobbik programjainak szövegei esetében attól is függ a változatosság, hogy melyik évről beszélünk. (A 2003-as alapító nyilatkozatban nem talált a program változatokat, ezért nem szerepel az ábrán). A 2010-es évben volt a legváltozatosabb a *cigány** alak (*cigánymissziós, cigánypolitika, cigányprobléma, cigányvezetők, cigányút, cigánygyerek, cigánygyilkosság, cigánykérdés, díszcigány, elcigányosítás*). Ez a kizárólagosság azzal magyarázható, hogy ez az év volt az első olyan év, amikor a Jobbik bejuthatott a parlamentbe (ekkor már Harmadik Erőként határozták meg önmagukat, az EP választás sikerén felbuzdulva). A következő választásokra készült programban még mindig jelen van ugyan a cigány-téma, ám már csak olyan alakokban, mint a *cigányprobléma* és a *cigánypolitika*, a már vizsgált *cigánybűnözés* és *cigány* alakok mellett. A cigány-téma esetében világosan megfigyelhető, hogy hogyan konszolidálódott a Jobbik kommunikációja a szóhasználat szintjén.

A variabilitás mértékének tendenciózus változása a jobbik.hu-n publikált írásokból is jól látszik: 2008 és 2013 közötti évek szövegeiben található a legtöbbféle változat. Ezeken az éveken belül is kiemelkedő 2009. és 2011.

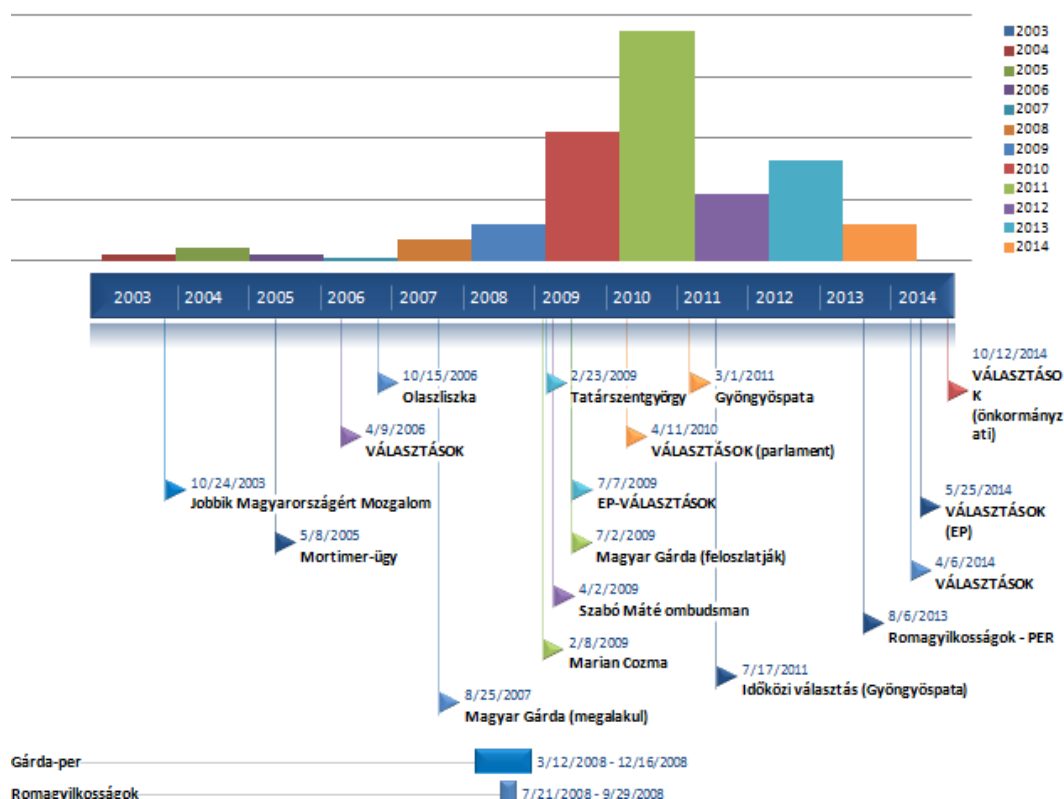

6. ábra A 'cigány' szó változatai a jobbik.hu-n közölt publicisztikákban

A jobbik.hu-n található szövegeknél látható, hogy 2011-ben volt a legtöbb változata a cigány* alaknak (*cigánygyerek*, *cigányházaspár*, *cigányiskola*, *cigánykérdés*, *ciánypolitika*, *cigányrasszizmus*, *cigánysor*, *cigánytelep*, *cigányterror*, *cigányvezető*, *cigányügy*). A változatosság mellett ebben az évben az egyik leggyakoribb a *cigány* és a *cigánybűnözés* szó is. 2011-ben volt központi téma a mainstream médiában is Gyöngyöspata és az ottani konfliktusok a helyi cigány lakosság és a Szebb Jövőért Polgárőr Egyesület tagjai között. Az egyesület a településen történő sorozatos bűncselekmények miatt vonult ki – a bűncselekményekért az ottani cigány kisebbséget tették felelőssé. Az egyesület mellet más radikális jobboldali szervezetek is megjelentek, illetve a Jobbik tagjai is. Tábi László (akkori polgármester) lemondása miatt 2011. július 17-re időközi önkormányzati választásokat írtak ki, melyet Juhász Oszkár nyert a Jobbik színeiben (33,8%). Látható tehát, hogy az adott évben történő események, azokra való reflektálás is változtathatja a szavak gyakoriságát és egyben változatosságát is.

Már többször magyaráztam részeredményeket külső eseményekkel, a következő ábrán – a szógyakoriság vizsgálatának lezárásaképpen – bemutatom, mik lehetnek azok az

események, amelyek befolyással lehettek a *cigánybűnözés* szó használatának gyakoriságára a Jobbik kommunikációjában.

7. ábra. A „cigánybűnözés” szó gyakorisága a releváns események tükrében

A *cigánybűnözés* szó használatában első ugrásszerű változás a 2008-as év, ekkor azon túl, hogy a Jobbik Magyarországért Mozgalom szervezetén belüli változásokkal elindulnak azon az úton, hogy szerves részei legyenek a magyar közéletnek, két nevezetes eseménysorozat is történik. Az egyik a Jobbikhoz köthető Magyar Gárda feloszlásáról szóló per, mely 2008. március 12. és december 16. között zajlott, illetve a romagyilkosságokként nevezett, cigányok ellen elkövetett gyilkosságok sorozata, melyek a 2008. 07. 21. és 2008. 9. 29. közötti időszakban történtek. Érdekes, hogy mindegyik eseménysorozatban a Jobbik kommunikációjában megjelent cigány+bűnöző képhez képest a cigányok áldozatként jelentek meg. Az, hogy 2010-ben és 2011-ben ilyen kiugróan magas számban szerepel a *cigánybűnözés* szó, annak is betudható, hogy ekkor már nem csak a jobbik.hu-n (és más alternatív médiában) tűnnek fel Jobbiktól származó szövegek, hanem a Parlamentben is hallatja a hangját a szélsőjobboldali párt. A 2011-es évben, mivel választások után vagyunk, egyértelműen a Gyöngyöspatán történetekkel hozható összefüggésben a *cigánybűnözés* szó gyakorisága. Önmagában a különböző demonstrációk és ezek mellett való kiállítás miatt is

sokszor említették meg, és ezt fokozta a július 17-re kiírt időközi önkormányzati választás is, melyet végül a Jobbik színeiben induló Juhász Oszkár nyer meg. A 2013-as évben a közelgő választások és a 2008-as romagyilkosságok miatti perek miatt ugrik meg ismét a számuk, és látható, hogy 2014-re, bár az évben három választás (EP, országgyűlési és önkormányzati) miatt is kampányolnia kellett a Jobbiknak, a *cigánybűnözés* már nem olyan frekventált szó, mint az előző választási ciklusban, 2010-ben.

Az eddigi eredmények tükrében elmondható tehát, hogy a változást időben is le lehet követni, de korántsem olyan gyakori a használata a *cigánybűnözés* szónak, mint azt a választási eredmények és a közvélemény-kutatások alapján gondolhattuk volna előzetesen.

Sajtómegjelenés

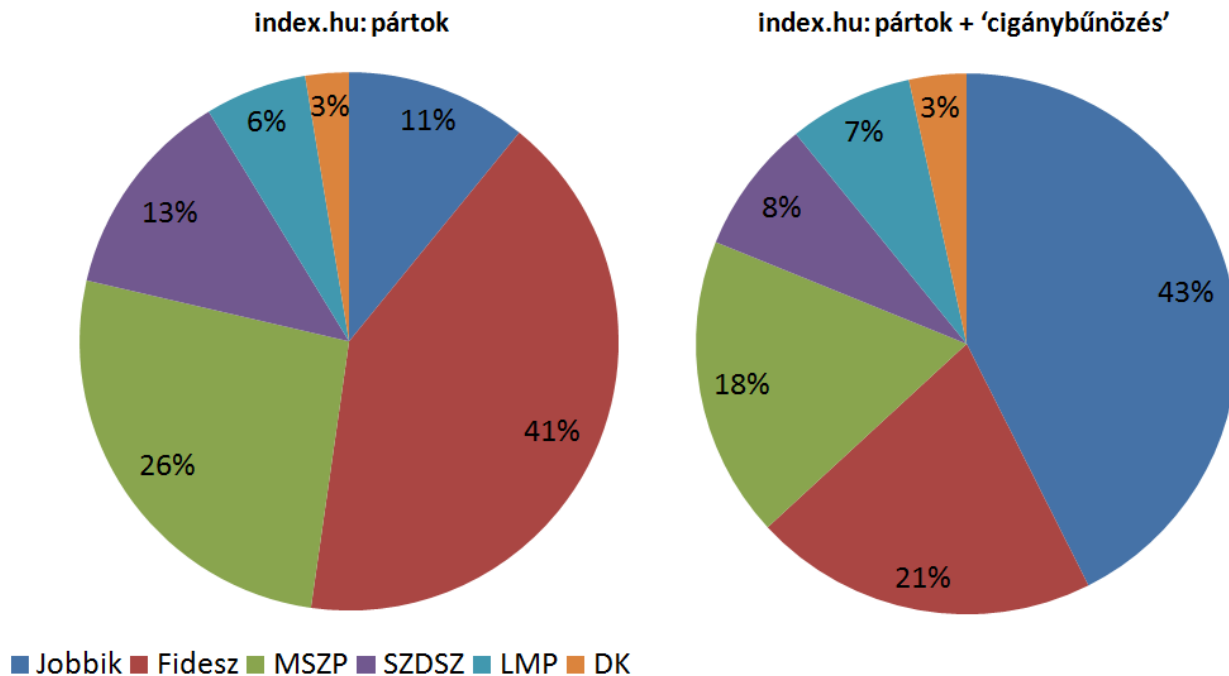
Felvetődik a kérdés, hogy ha nem olyan koncentráltan és csak bizonyos években jelenik meg erőteljesebben a cigány-téma a Jobbik szövegeiben, akkor vajon még milyen okok vezethetnek ahhoz, hogy a közvélemény a Jobbikot a cigány-magyar konfliktus egyedüli megoldójaként aposztrofálja. A Jobbik által szerzett szövegeken kívül az átlag választópolgár a különféle hírportálokon, a nyomtatott sajtón, televíziós és rádióműsorokon keresztül jut információhoz a politikai pártok tevékenységeiről, véleményéről. Ezért is tartottam fontosnak, hogy elemzésemet kiegészítsem a hírportálokon fellelhető hírek összegzésével. Ennek során azt vizsgáltam, hogy a cigány kisebbséggel milyen mértékben és milyen témákon keresztül találkozhatunk, illetve, hogy a különböző pártok mennyiszer szerepelnek a hírekben és hogy ezek közül mennyi kapcsolódik a cigánysághoz, vagy a „cigánybűnözés” kifejezéshez.

A módszertan kialakításakor négy meghatározó hírportált választottam ki. Ez a négy portál a Népszabadság Online (nol.hu), a Magyar Nemzet Online (mno.hu), az origo.hu és az index.hu voltak. Ahhoz azonban, hogy az ezeken a portálokon található összes cikket számszerűsíteni tudjam, egészen 2000-ig visszamenőleg, minden oldalnak erre alkalmas meta keresővel kellett volna rendelkeznie. A technikai akadályok miatt teljes körűen csak az index.hu-n és az origo.hu-n tudtam keresni. A Magyar Nemzet Online keresője csak egyedülálló szavak keresésére alkalmas, emiatt az mno.hu-ról nincsenek adatok a 'cigánybűnözés'+ 'párt' keresésnél.

Ami a sajtót illeti, a *roma* szót használják túlnyomó részben (index.hu: 15952 cikk, origo.hu 22144 cikk, mno.hu 58738 cikk). Még mindig ez a politikailag korrekt, a *cigány*hoz képest (index.hu: 4914, origo.hu: 2659, mno.hu: 12167) semlegesebb kifejezés. Egyik portálnál sem lehetett észrevenni, hogy a másikhoz képest több vagy kevesebb cikket jelentetne meg bármelyik szóval. A bűncselekmények mellett gyakori témák még a cigányokkal kapcsolatban a szegregáció, az oktatás, a munka, a diszkrimináció, az uzsora, médiaszereplésük, kultúra a cigányokról és kultúra a cigányok által, illetve a holokauszt.

Megvizsgáltam azt is, hogy a pártok hogyan jelennek meg a két hírportálon, illetve ehhez képest a „cigánybűnözés” szóval hány cikkben szerepelnek a különböző magyarországi pártok. Csak a számszerűség vettem tekintetbe, nem néztem meg a cikkek tartalmát.

Az 8. ábrán látható, hogy a 'cigánybűnözés' + valamilyen párt keresésnél a Jobbik szerepel a cikkek majdnem felében (43%), míg az indexen található magyarországi pártokról szóló cikkek 11%-át teszi csak ki. A Fidesz és az MSZP majdnem ugyanakkora százalékban van említve az indexen található 'párt' + 'cigánybűnözés' cikkek között. Hasonló az eredmény az LMP és az SZDSZ esetében is.

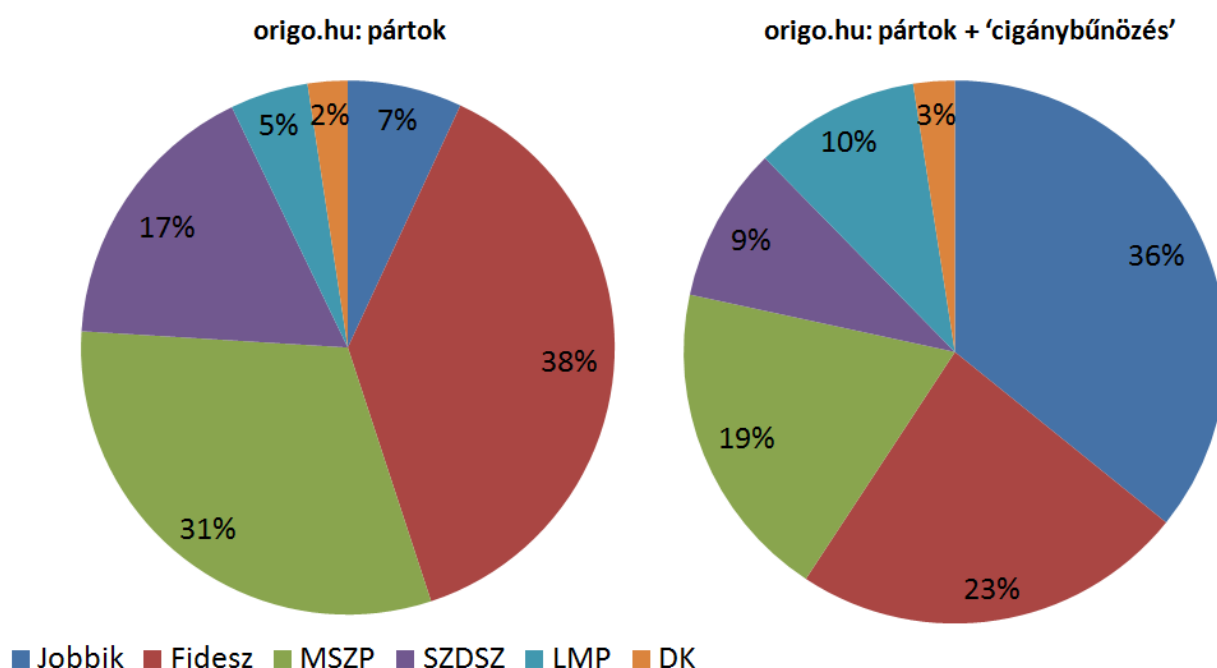

8. ábra Megjelent cikkek az index.hu-n

Az origo.hu-n talált cikkek esetében (9. ábra) ez még látványosabban megmutatkozik. Akkor amikor csak a pártokra kerestem rá, a Jobbik ugyanolyan arányban jelent meg mint az

LMP, a 'cigánybűnözés'+párt keresésnél azonban 36%-os hányaddal a legtöbbet idézett párt lett cigánybűnözés-témában. Látható tehát, hogy egy origo-olvasó a Jobbikkal inkább találkozik cigánybűnözés témában mint más pártok esetében.

Mindez látványosan mutatja, hogy az egyes pártok sajtóbeli megjelenése erőteljesen összekapcsolódhat bizonyos fogalmakkal, és ez az adott pártról kialakult képet jelentősen befolyásolhatja, bizonyos összetevőit kiemelten előtérbe helyezheti a választópolgárok számára.

9.ábra Megjelent cikkek az origo.hu-n

Összegzés

Összességében elmondható, hogy az általam vizsgált szövegekben a vizsgált fogalmak használata fontos összefüggéseket mutatott az időbeli eseményekkel, az adott szövegtípussal és a Jobbik általános stratégiájával. A *cigánybűnözés* szó gyakorisága éves szinten erőteljesen változik. Bizonyos években (2008, 2010, 2011), a többi vizsgált évhez képest kimagaslóan gyakori az előfordulása a *cigánybűnözés* szónak, valamint a *cigány* szó bármilyen változatának. A gyakoriság megugrásának okául két tényezőt lehet figyelembe venni: az egyik ilyen tényező a Jobbik azon törekvése, hogy Magyarországon meghatározó politikai erővé váljanak, illetve az ehhez választott mód, a cigány-téma kisajátítása. A másik tényező

pedig az országban történt események, melyek tovább erősítették a magyarországi társadalom magyar-cigány konfliktusát. A *cigánybűnözés* mint fogalom elterjedése mindkét esetben a bűnbakkeresésből fakad. A Jobbik esetében a bűnbakkeresés árnyaltabban jelenik meg. A szélsőjobboldali párt kommunikációjában azt próbálta hangsúlyozni, hogy ők tudják a megoldást a régóta meglévő problémára, a probléma azonban sokszor úgy manifesztálódott a Jobbik szövegeiben, hogy a „cigányok bűnöznek”, a „bűnöző cigányoktól fél az adott település többsége”. A Jobbik számára a médiában napirendre kerülő gyilkosságok, bűnelkövetések – mindkét oldalról – kedvező volt, hiszen így a pártnak akkor szükséges nyilvánosság folyamatosan adott volt, így be tudtak épülni a választópolgárok köztudatába.

Az egyes fogalmak használatának gyakorisága erősen függött az adott szövegek megjelenési helyétől is. A *cigánybűnözés* szó nagyobb gyakorisággal jelent meg a jobbik.hu-n közzétett publicisztikákban, mint a parlamenti felszólalásokban, de még kevesebbszer fordult elő a párt programjaiban. A különböző szövegtípusok évenkénti áttekintéséből az látszott, hogy a célközönség megválasztása nagymértékben befolyásolja a *cigánybűnözés* és a *cigány* szó egyéb változatainak gyakoriságát, illetve változatosságát. Ahogy a Jobbik bekerült a parlamentbe és megszilárdította politikai erejét és befolyását, illetve ahogy közeledtek a következő választások, úgy konszolidálódott a *cigány* szó változatainak használata is (beleértve a *cigánybűnözést* is).

Az előzetes feltételezésekkel ellentétesen az elemzési eredmények azt mutatták, hogy a Jobbik általános kommunikációjában nincs kiemelt helyen a cigány téma, különösen nem annyira, mint a közvélemény-kutatási adatok és a választási siker alapján várható lett volna, hanem más, kiemelt fogalmakkal együtt szerepel. Az, hogy ennek ellenére ez a téma vált a Jobbik arculatában az egyik meghatározó elemmé, a társadalom fogékonyságára is utal. Emellett fontos kiemelni azt az eredményt, ami mi a hírportálok nem átfogó elemzéséből látszott, miszerint a sajtóban a Jobbik a cigánybűnözés témáját illetően hangsúlyosabban jelenik meg a többi párthoz képest. Azt nem lehet kijelenteni, hogy a Jobbikról inkább cigány-témában jelennek meg inkább cikkek, de az látható, hogy a *cigánybűnözés* kifejezéssel összekapcsolódva többször szerepel meg a Jobbik, és ez önmagában is erősen arra hat, hogy a pártról kialakuló képben ez a tényező kiemelkedjen.

Az eredmények tükrében az is egyértelmű, hogy önmagában a gyakoriság vizsgálata nem elegendő annak feltárásában, hogy a cigány-témát hogyan jeleníti meg a Jobbik. Nagyon jellemző volt a *cigány* szó változatainak eloszlása éves szinten szövegtípusonként: a fogalom variabilitása, szemantikai termékenység a témával kapcsolatos fogékonyságra, érzelmi telítettségre utal. Emellett ki kell azt is emelni, hogy egyes változatok vagy egy-egy

kulcsfogalom sokszor csak egy vagy két szövegben jelentek meg, mégis hozzájárultak egy kérdéskör kiterjedt tematizálódásához, az adott fogalom országos jelenséggé való válásához. Igen látványos hatás például, hogy a Jobbik és a Jobbikhoz köthető szervezetek és alternatív médiák mellett olyan közszereplők, mint a volt miskolci rendőrkapitány, vagy Szabó Máté ombudsman, de Orbán Viktor és Gyurcsány Ferenc is úgy érzi, véleményt kell alkotnia a *cigánybűnözés* kifejezés használatának szükségességéről, illetve a cigánybűnözés létezéséről – nem létezéséről.

Egy fogalom jelentőségének, egy szó használatának a társadalmi súlyát, hatását tehát nemcsak használatának gyakorisága tükrözi, tekintetbe kell venni egyéb – kognitív, emocionális, társadalmi – tényezőket is. Így például a negatív híreknek, bűncselekményeknek vagy szokatlan szóösszetételeknek nagy a figyelemfelkeltő potenciálja, ezt erősíti, ha – mint a bevezetőben szó volt róla – társadalmi feszültségek is erőteljesebben fennállnak egyes jelenségekkel kapcsolatban, vagy ha az ezekről való beszéd valamilyen oknál korlátozott. A cigány-téma még mindig olyan mértékben tabunak számít a sajtóban és a politikai közbeszédben is, hogy annak előtérben tartásához nem szükséges sok szövegnek tartalmazni a *cigánybűnözés* szót vagy a *cigány* szó egyéb változatait, elég ha egyszer megjelenik a *cigányterror* kifejezés (mint pl. Szegedi Csanád írásában). Összességében elmondható tehát, hogy érdemes és fontos a kritikai diskurzuselemzés szemléletével megközelíteni és elemezni releváns politikai diskurzusokat és szövegeket, és e kritikai diskurzuselemzésben nagy relevanciája van olyan adatbányászati módszereknek, melyekkel nagyobb mennyiségű adatot tudunk feldolgozni, illetve az így kapott adatoknak. Azonban a teljes képhez nemcsak ezeket kell figyelembe venni és a tágabb kontextust kell ismernünk, hanem ki kell egészíteni elemzésünket kvalitatív magyarázatokkal is. A jövőben a különböző módszertani problémák kiküszöbölése az elsődleges célom, illetve egy még nagyobb, kiterjedtebb korpusz felépítése.

Felhasznált szakirodalom

Banda, Felix and Mawadza, Aquilina. (2014) Foreigners are stealing our birth right: Moral panics and the discursive construction of Zimbabwean immigrants in South African media. *Discourse and Communication*.8 (4)

Bíró Nagy András, Róna Dániel (2010) Tudatos radikalizmus - A Jobbik útja a Parlamentbe, 2003-2010 [online] Elérhető innen: http://www.policysolutions.hu/userfiles/elemzesek/B%C3%ADr%C3%B3%20Nagy-R%C3%B3na_Tudatos%20radikalizmus_v%C3%A9gs%C5%91.pdf (Letöltés ideje: 2015. 01- 07)

Fairclough, N. L., Wodak, Ruth. (1997) Critical discourse analysis. In van Dijk, Teun A. (ed) *Discourse Studies. A Multidisciplinary Introduction* , Vol. 2. *Discourse as Social Interaction* London: Sage pp. 258-284

Hart, Christopher. (2011) Force-interactive patterns in immigration discourse: A Cognitive Linguistic approach to CDA. In: *Discourse Society*. 22 (3) pp. 269-286

Hátori Ágnes (2006a) Dominancia és barátságosság a Kulcsár kihallgatáson. *Magyar Nyelvőr*. 130 (2). pp.131-165

Hátori Ágnes (2006b) Társalgáselemzés és stilisztikai megfigyelések a Gyurcsány-Orbán tévévitával kapcsolatban.*Félúton 2.Az ELTE BTK NYELVTUDOMÁNYI DOKTORI ISKOLÁJÁNAK KONFERENCIÁJA* pp.11-20. [online] Elérhető innen: http://linguistics.elte.hu/studies/fuk/fuk06/Feluton_2.pdf (letöltés ideje: 2015. 01. 07.)

Hughey, Matthew W. and Daniels, Jesse. (2013) Racist comments at online news sites: a methodological dilemma for discourse analysis. In: *Media Culture Society*. 35 (3) pp. 332-347

Jakusné Harnus Éva (2002) A nyomtatott sajtó hírei a diskurzuselmzés szemszögéből – A diskurzuselmzés alkalmazása a nyomtatott sajtó kutatásában. *Magyar Nyelvőr*. 126 (2). pp.142-156

Karácsony Gergely, Róna Dániel (2010) A Jobbik titka - A szélsőjobb magyarországi megerősödésének lehetséges okairól. *Politikatudományi Szemle* 19 (1) pp. 67-93

KhosraviNik, Majid (2008): British Newspapers and the Representation of Refugees, Asylum Seekers and Immigrants between 1996 and 2006. [online] Elérhető innen: <http://www.ling.lancs.ac.uk/groups/clsl/docs/clsl128.pdf> (letöltés ideje: 2015. 01. 07)

Lukac, Morana (2011) Down to the bone: A corpus-based critical discourse analysis of pro-eating disorder blogs *Jezikoslovlje*. 12 (2) pp. 187 [online] Elérhető innen: https://www.academia.edu/1121214/Down_to_the_bone_A_corpus-based_critical_discourse_analysis_of_pro-eating_disorder_blogs (Letöltés ideje: 2015. 01. 07)

Munk Veronika (2013) A romák reprezentációja a többségi média híreiben az 1960-as évektől napjainkig. *Médiakutató* [online] 89-100
http://www.mediakutato.hu/cikk/2013_02_nyar/07_romak_a_hirekben.pdf

Pócsik Andrea (2007) Köszölgálatiság és diskurzus. Az olaszliszakai tragédia a médiában *Beszélő* 12 (5) [online] Elérhető innen: <http://beszelo.c3.hu/cikkek/kozszoalgalatisag-es-diskurzus> (letöltés ideje: 2015. 01. 07.)

Reményi Andrea Ágnes (2004) Kampányviták 2002-ben: Interakciós elemzés. In: Schleicher Nóra és Sárközy Erika (szerk.). *Kampánykommunikáció*. Budapest: Akadémiai Kiadó, pp. 65-99

van Dijk, Teun A. (1987) Discourse analysis and computer analysis. A few notes for discussion. In: *Corpus linguistics and beyond*. Amsterdam: Rodopi, [online] Elérhető innen: <http://www.discourses.org/OldArticles/Discourse%20Analysis%20and%20Computer%20Analysis.pdf> (letöltés dátuma: 2015. 01. 07.)

Van Dijk, Teun A. (2001) Critical Discourse Analysis. In: Tannen, D, Shciffirin, D & Hamilton, H. (eds.). *Handbook of Critical Discourse Analysis*. Oxford: Blackwell. pp. 352-371

Internetes források

A „cigánybűnözés” szó politikai karrierje <http://www.politicalcapital.hu/blog/?p=1937578>
(letöltés ideje: 2015. 01. 07.)

Alapító nyilatkozat 2003 <http://jobbik.hu/jobbikrol/alapito-nyilatkozat> (letöltés ideje: 2015. 01. 07.)

Magyarország a magyaroké. A Jobbik programja a magyar érdek védelmében, a Nemzetek Európája megteremtéséért. 2009
<http://www.balatonalmadi.jobbik.hu/sites/default/files/users/Jobbik-program2009EP.pdf>
(letöltés ideje: 2015. 01. 07.)

Radikális változás. A Jobbik országgyűlési választási programja a nemzeti önrendelkezésért és a társadalmi igazságosságért. 2010 <http://jobbik.hu/sites/default/files/jobbik-program2010gy.pdf> (letöltés ideje: 2015. 01. 07.)

Kimondjuk. Megoldjuk. A Jobbik országgyűlési választási programja a nemzet felemelkedéséért. 2014

http://jobbik.hu/sites/default/files/cikkcsatolmany/kimondjukmegoldjuk2014_netre.pdf

(letöltés ideje: 01. 07.)

<http://jobbik.hu/hireink/rovatok/irasaink>

http://jobbik.hu/rovatok/publicisztika/vona_gabor_a_szavazo_urnatol_a_bla_ha_lujza_terig(let

öltés ideje: 2015. 01. 06.)

http://jobbik.hu/rovatok/publicisztika/szegedi_csar%C3%A1d_tombol_a_magyarellenes_rasszizmus (letöltés ideje: 2015. 01. 06.)

http://jobbik.hu/rovatok/publicisztika/dr_morvai_krisztina_valasza_gusztos_peternek(letöltés ideje: 2015. 01. 06.)